دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر
فصلنامه‌ی علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی

سال چهاردهم، شماره‌ی ۴۸
زمستان ۱۳۹۳، صفحات ۱۷۹-۱۶۳

هادی سلطانی فرد[۱]
حسین حاتمی نژاد[۲]
مصطفی عباس زادگان[۳]
احمد پوراحمد[٤]

تحلیل دگرگونی بافت تاریخی شهر سبزوار با استفاده از تئوری چیدمان فضا (۱۲۸۵– ۱۳۸۵ ه.ش)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۰٤/۰٤ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۲/۰۸/۲۹

چکیده

این مقاله با هدف بررسی نحوه دگرگونی ساختار فضایی هسته تاریخی شهر سبزوار در دو دوره زمانی (۱۲۸۵ و ۱۳۸۵ ه.ش) انجام شده است. آن‌چه که به عنوان مساله اصلی مطرح شده است، این است که چگونه به واسطه تغییر در چیدمان کالبدی عناصر شهری، ساختار فضایی بافت تاریخی تغییر می کند؟ این مقاله بر این فرض استوار شده است که تغییر پارامترهای فضایی رابطه مستقیمی با تغییرات کالبدی آن دارد.این فرضیه با محاسبه پارامترهای فضایی هسته تاریخی در دو مقطع تاریخی فوق مورد آزمون قرار گرفت. محاسبات نشان داد که هسته تاریخی شهر سبزوار در سال (۱۲۸۵ه.ش). ازمتوسط هم پیوندی (۰/٤۹٤٦) و متوسط عمق فضایی (۱۸/٦۰۵۹) برخوردار بوده است. هم‌چنین در این دوره مقدار دو پارامتر کنترل و اتصال به ترتیب برابر با (۰/۹۹۸۳)و (۲/۱٦٦۱)است. اما در سال ۱۳۸۵ه.ش. تخریب بازار و احداث خیابان‌های مختلف سبب افزایش میزان هم‌پیوندی به (۰/۸۷۱۵) و کاهش عمق به (۱۲/۵٦۳۸) شده است. هم‌چنین پارامتر اتصال به (۲/۳۷۵۹) و کنترل به (۱/۰۲۳۹) افزایش یافته است. نتایج حاصل از

[۱]– استادیار و عضو هیات علمی، دانشکده جغرافیا وعلوم محیطی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار. E-mail: Hsoltanifard@gmail.com
[۲]– استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
[۳]– دانشیار گروه طراحی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت.
[٤]– استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-30]

این تحقیق نشان داد که محدوده مورد مطالعه در سال (۱۲۸۵ه.ش). از ساختاری منسجم برخوردار بوده که در آن بازار به عنوان هم‌پیوندترین فضای شهر(۰/۷٤۳۳) نقش اصلی را در نحوه توسعه و دگرگونی شهر برعهده داشته است. اما در سال (۱۳۸۵ه.ش). خیابان بیهقی به‌عنوان هم‌پیوندترین فضای شهر سبزوار با مقدار (۱/۲۱٦) است. در این دوره خیابان بیهقی عامل اصلی گسستگی کالبدی و فضایی در محدوده بافت تاریخی است.

کلید واژه‌ها: ساختار کالبدی- فضایی، هسته تاریخی، تئوری چیدمان فضا، پارامترهای فضایی.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-30]